



## ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14790769>

### Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів у контексті сучасних освітніх реформ в Україні

Куявець Дмитро Миколайович

Аспірант, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, Черкаська область, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0986-3648>

**Прийнято: 17.01.2025 | Опубліковано: 29.01.2025**

*Анотація.* Стаття досліджує теоретичні основи формування здоров'язберігаючої компетентності у майбутніх учителів, підкреслюючи її значущість у контексті сучасних освітніх викликів. Компетентнісно орієнтована освіта визначена як центральна парадигма, що акцентує увагу на інтеграції теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для збереження здорового способу життя та формування такого підходу у студентів. Дослідження занурюється в особливості професійної підготовки майбутніх педагогів, наголошуючи на важливості збереження здоров'я як ключового компонента їхнього професійного розвитку. Комплексний аналіз сучасних освітніх реформ в Україні, зокрема принципів і нормативно-правових рамок, що лежать в основі Нової української школи (НУШ), є важливою частиною дискусії. Стаття оцінює відповідність між цими реформами та цілями розвитку здоров'язберігаючих компетенцій, виявляючи прогалини та можливості в існуючій системі. Особлива увага приділяється викликам, які постають у зв'язку з еволюцією освітнього ландшафту, та необхідності впровадження інноваційних підходів до підготовки вчителів, які підтримують



*всебічний розвиток учнів. На основі теоретичного аналізу пропонуються практичні рекомендації для покращення здоров'язберігаючої компетентності майбутніх учителів. Ці рекомендації спрямовані на узгодження програм підготовки вчителів з принципами НУШ, формування культури здоров'я та надання педагогам інструментів для ефективного впровадження здоров'язберігаючих практик у їхній діяльності. Запропоновані заходи акцентують на необхідності системного підходу, який включає сучасні педагогічні стратегії, міжсекторальну співпрацю та акцент на безперервну освіту. Це дослідження робить внесок у ширшу дискусію щодо освітніх реформ в Україні, надаючи уявлення про важливу роль компетентності вчителя у формуванні здорового, обізнаного та активного молодого покоління.*

**Ключові слова:** *здоров'язберезувальна компетентність, майбутні педагоги, компетентнісний підхід, професійна освіта, нова українська школа (НУШ), сучасні освітні реформи, здоровий спосіб життя*

## **Formation of health-safe competence of future teachers in the context of modern educational reforms in Ukraine**

**Kuyavets Dmytro Mykolayovych**

Postgraduate Student, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Cherkasy Region, Ukraine, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0986-3648>

**Abstract.** *The article examines the theoretical underpinnings of the formation of health-preserving competence among future teachers, highlighting its significance in the context of contemporary educational challenges. Competency-based education is identified as a central paradigm, emphasizing the integration of theoretical knowledge and practical skills necessary for maintaining a healthy lifestyle and fostering the same in students. The study delves into the specifics of professional training for future*



*educators, underlining the importance of health preservation as a key component of their professional development. A comprehensive analysis of modern educational reforms in Ukraine, particularly the principles and regulatory frameworks underpinning the New Ukrainian School (NUS), forms a critical part of the discussion. The article evaluates the alignment between these reforms and the goals of developing health-preserving competencies, identifying gaps and opportunities within the existing system. Special attention is given to the challenges posed by the evolving educational landscape and the need for innovative approaches to teacher training that support the holistic development of students. On the basis of the theoretical analysis, practical recommendations are proposed for enhancing the health-preserving competence of future teachers. These recommendations are aimed at aligning teacher education programs with the principles of the NUS, fostering a culture of health consciousness, and equipping educators with tools to effectively integrate health-preserving practices into their teaching. The proposed measures emphasize the need for a systematic approach that incorporates modern pedagogical strategies, intersectoral cooperation, and a focus on lifelong learning. This study contributes to the broader discourse on educational reform in Ukraine, providing insights into the critical role of teacher competence in shaping a healthy, informed, and proactive younger generation.*

**Keywords:** *health-preserving competence, future teachers, competency-based approach, professional education, new Ukrainian school (NUS), modern educational reforms, healthy lifestyle*

**Постановка проблеми.** Актуальність теми дослідження обумовлена сучасними викликами, які стоять перед системою освіти України в умовах реалізації реформ, спрямованих на покращення якості підготовки майбутніх спеціалістів. Важливою складовою освітнього процесу є формування у студентів педагогічних спеціальностей здоров'язберезувальної компетентності, яка необхідна для створення безпечного та здорового освітнього середовища. В останні роки реформи у сфері освіти України акцентують увагу на розвитку



педагогічних кадрів, здатних ефективно реагувати на нові виклики, впроваджувати інноваційні підходи у навчанні та вихованні, а також піклуватися про здоров'я та благополуччя учнів.

Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів є недостатньо дослідженою у контексті сучасних освітніх змін. Незважаючи на певні кроки в інтеграції здоров'я в освітній процес, ще не розроблені єдині методики та підходи, які б ефективно підтримували цей напрямок у підготовці педагогів.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Специфіка та особливості компетентісно орієнтованої освіти розглянуті у працях багатьох дослідників. Наприклад, Н. Бібік [2, с. 45-50] та О. Заблоцька [5, с. 58-63] підкреслюють важливість компетентісного підходу, який поєднує знання, уміння та цінності. Це означає, що навчання майбутніх педагогів має включати розвиток в них навичок і умінь, необхідних для підтримання здорового способу життя, а також навчання учнів принципам здоров'язбереження.

Інші дослідники, такі як В. Овчарук [14] та О. Локшина [9, с. 204-210] акцентують на тому, що підготовка вчителів повинна включати вивчення інноваційних здоров'язбережувальних технологій. Вони стверджують, що інтеграція здоров'язбереження в освітній процес допоможе майбутнім педагогам ефективніше сприяти фізичному та психологічному розвитку учнів.

У питаннях професійної освіти майбутніх педагогів І. Мельничук [10, с. 138-145], Н. Мукан [11], О. Пехота [15] та Л. Романишина [17, с.128-132] наголошують на важливості модернізації системи підготовки вчителів. Вони вважають, що здоров'язбережувальна компетентність повинна стати невід'ємною частиною професійного розвитку майбутніх педагогів. Науковці стверджують, що система освіти має бути гнучкою та враховувати сучасні методи й підходи до здоров'я та здоров'язбереження.

Питання здорового способу життя та використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності розглянуті в



дослідженнях Н. Башавець [1, с. 120-122], В. Бобрицької [3], О. Ващенко [4]. Вони наголошують на тому, що майбутні педагоги мають бути підготовлені не лише до навчання, але й до збереження власного здоров'я та здоров'я своїх учнів. Це вимагає постійного професійного розвитку та оновлення знань у сфері здоров'язбереження.

У міжнародному контексті, І. Блумберг [18, с. 229-239] та Л. Колбе [19] підкреслюють, що розвиток здоров'язбережувальної компетентності є необхідною складовою освіти у глобальному вимірі. Вони досліджують, як здоров'язбережувальні практики можуть вплинути на покращення навчальних досягнень учнів та студентів, зменшення стресу та підвищення загального добробуту.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Незважаючи на значний теоретичний базис, більшість дослідників сходяться на думці, що все ще недостатньо досліджень, присвячених формуванню здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів. Це викликає потребу у нових підходах та більш глибокому вивченні специфіки цієї проблеми в сучасних умовах.

У даному дослідженні передбачається зробити внесок у розробку концептуальної моделі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів, яка буде враховувати сучасні освітні реформи в Україні, інноваційні підходи до професійної підготовки та інтеграцію здоров'язберігаючих технологій. Пропонується визначити ключові структурні компоненти цієї компетентності, розробити методичні рекомендації щодо їх формування та впровадження у практику освітніх установ. Особливий акцент буде зроблено на створенні інструментарію для оцінки рівня здоров'язбережувальної компетентності педагогів та вивченні ефективності запропонованих методів у контексті забезпечення безпечного й комфортного освітнього середовища.



**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Метою даного дослідження є виявлення та аналіз підходів до формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх педагогів у контексті реалізації сучасних освітніх реформ в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити низку завдань, включаючи аналіз теоретичних засад концепції здоров'я в педагогіці, дослідження освітніх стандартів та програм, а також розробку рекомендацій щодо інтеграції здоров'язбережувальної компетентності до навчального процесу.

Методи дослідження включають теоретичний аналіз наукових публікацій, порівняння та аналіз. Використання цих методів дозволить глибше зрозуміти роль здоров'язбережувальної компетентності у підготовці майбутніх педагогів та запропонувати шляхи її ефективного формування.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Сучасна освітня реформа в Україні спрямована на формування компетентнісного підходу до підготовки педагогічних кадрів, серед яких ключове значення набуває здоров'язбережувальна компетентність. Цей аспект є невід'ємною частиною освітнього процесу, оскільки здоров'я педагога та його здатність ефективно передавати знання перебувають у центрі уваги державної освітньої політики.

Здоров'язбережувальна компетентність включає систему знань, умінь та навичок, які сприяють зміцненню фізичного, психічного та соціального здоров'я, як самого педагога, так і учнів. У контексті реформи Нової української школи (НУШ), запровадження принципів здорового способу життя, профілактики професійного вигорання та стресостійкості стає пріоритетним завданням для вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку освітян.

Нова українська школа (НУШ) є стратегією розвитку сучасної освітньої системи в Україні, що передбачає глибоку трансформацію підходів до навчання та виховання. Одним із ключових аспектів даної реформи є орієнтація на створення комфортного та безпечного освітнього середовища, що сприяє збереженню фізичного, психологічного та соціального здоров'я всіх учасників



освітнього процесу. У цьому контексті формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх педагогів стає важливим завданням, оскільки саме вони виступають носіями нових принципів та практик освіти.

Концепція НУШ заснована на ідеї компетентнісного підходу, який передбачає розвиток у не тільки академічних знань, що навчаються, а й життєвих навичок, включаючи вміння, пов'язані зі збереженням здоров'я. Принципи НУШ, такі як дитиноцентризм, інтеграція змісту навчання, формування м'яких навичок, а також інклюзивність сприяють впровадженню тематики здорового способу життя до навчальних програм. Діти отримують можливість розвивати емоційний інтелект, стійкість до стресів і комунікативні вміння, що в сукупності забезпечує їх гармонійний розвиток. Крім того, концепція передбачає системний підхід до професійного розвитку педагогів, включаючи навчання методик збереження здоров'я та їх впровадження у повсякденну практику.

Здоров'язберігаюча компетентність майбутніх педагогів в умовах НУШ включає теоретичні знання, практичні навички та особисті якості. Вчителі повинні мати знання в галузі фізіології, гігієни, основ психічного здоров'я, методів профілактики захворювань та професійного вигорання. Практичні навички охоплюють організацію безпечного освітнього середовища, проведення фізкультурно-оздоровчих занять та використання методик управління емоційним станом. Особистісні якості майбутніх педагогів формуються на основі усвідомленого ставлення до власного здоров'я та здоров'я учнів. Для підготовки педагогів до реалізації цих принципів необхідні перепідготовка та підвищення кваліфікації, надання методичної підтримки та впровадження інноваційних освітніх технологій.

Освітнє середовище НУШ має сприяти збереженню здоров'я як учнів, так і освітян. Це досягається інтеграцією тематики здорового способу життя до уроків різних дисциплін, організацією активних змін з елементами фізичної активності, а також наданням психологічної підтримки. Проте впровадження таких нововведень пов'язане з низкою викликів, таких як брак кваліфікованих

кадрів, відсутність системи оцінки рівня здоров'язберігаючої компетентності та обмеженість фінансування програм. У той же час, перспективи реформи включають розширення програм НУШ за рахунок інтеграції нових курсів, використання міжнародного досвіду та цифрових інструментів для популяризації здорового способу життя.

Реформа Нової української школи супроводжується ухваленням нормативно-правових актів, які забезпечують правову основу для змін. Закон України «Про освіту» [6] визначає основні засади освітньої системи, закріплюючи компетентнісний підхід та академічну свободу освітян. Цей закон заклав законодавчий фундамент для модернізації освіти, проте його реалізація стикається з проблемами недостатнього фінансування та нерівномірного впровадження нових стандартів. Державний стандарт початкової освіти 2018 року [16], орієнтований на формування ключових компетенцій, таких як математична та читацька грамотність та соціальні навички. Водночас запровадження стандартів потребує масштабної підготовки педагогів та значних ресурсів. Закон України «Про середню освіту» 2020 року ввів нововведення в організацію освітнього процесу, наголошуючи на прозорості управління школами та адаптації освітнього середовища до потреб учнів[7].

Порядок проведення інституційного аудиту, запроваджений у 2019 році[12], замінив традиційну атестацію шкіл на новий інструмент оцінки якості, який спрямований на виявлення сильних та слабких сторін освітніх закладів. Водночас пілотний проект із сертифікації вчителів сприяє створенню спільноти лідерів освіти. Незважаючи на наявність викликів, таких як добровільність сертифікації та її складність, цей проект має значний потенціал для розвитку педагогічної компетенції[13; 8].

Таким чином, формування здоров'язберігаючої компетентності педагогів є важливим елементом реалізації концепції НУШ. Системний підхід до підготовки педагогічних кадрів, підтриманий нормативно-правовою базою, сприяє створенню безпечного освітнього середовища, підвищенню якості освіти



та формуванню здорового покоління. Реалізація реформи потребує підвищення фінансування, удосконалення механізмів підтримки шкіл та педагогів, а також координації між різними рівнями управління освітньою системою.

Базуючись на визначених особливостях реформ, які наразі реалізуються в Україні, можна запропонувати ряд рекомендацій, спрямованих на інтеграцію принципів здоров'язбереження в освітній процес (рисунок 1).

Насамперед необхідно розробити нові підходи в педагогічній практиці, орієнтовані на здоров'язбереження. Це включає впровадження інноваційних методик та технологій, таких як інтегративні освітні програми, які поєднують елементи здоров'я та фізичного виховання з основними дисциплінами. Важливо використовувати методики активного навчання, включаючи проектну діяльність та ігрові технології, які допомагають студентам розвивати не лише теоретичні знання, а й практичні навички піклування про своє здоров'я. Також варто звернути увагу на крос-дисциплінарні підходи, за яких питання здоров'язбереження впроваджуються в курси педагогіки, психології та інших дисциплін, пов'язаних із підготовкою майбутніх педагогів.

Крім того, важливим аспектом є використання цифрових технологій у процесі підготовки освітян. Це можуть бути мобільні програми та онлайн-платформи для моніторингу здоров'я студентів та викладачів, а також для проведення інтерактивних уроків з питань здоров'я. Впровадження віртуальних тренажерів для навчання правильної постави, фізичних вправ та дихальних практик також може стати ефективним інструментом формування здоров'язберігаючої компетенції.

## Рисунок 1

*Рекомендації інтеграції принципів здоров'язбереження у процес підготовки майбутніх педагогів у контексті сучасних освітніх реформ в Україні*



Джерело: власна розробка автора

Для повноцінного формування компетенції майбутніх педагогів у галузі здоров'язбереження необхідна не тільки теоретична підготовка, а й розвиток у студентів професійних та особистих навичок. Включення до навчальних програм



психологічного тренінгу, спрямованого на розвиток стресостійкості, впевненості в собі та навичок саморегуляції, допоможе майбутнім педагогам справлятися з професійними навантаженнями та бути прикладом для своїх учнів. Застосування методів здоров'язберігального виховання у практичній підготовці студентів також має стати невід'ємною частиною освітнього процесу. Це включає навчання методам роботи з дітьми та дорослими, які сприяють збереженню здоров'я та запобіганню захворюванням.

Важливим аспектом є створення системи моніторингу здоров'я студентів в освітніх закладах, яка буде спрямована на збирання даних про фізичний та психоемоційний стан студентів та викладачів. Для цього можна розробити інструменти оцінки рівня стресу, фізичної активності та психологічного комфорту. Також необхідно запровадити систему регулярного зворотного зв'язку для студентів та викладачів, яка дозволить своєчасно виявляти проблеми та знаходити рішення для їх усунення.

У контексті сучасних освітніх реформ важливо досліджувати та адаптувати освітні стандарти відповідно до вимог здоров'язберігаючої компетенції. Це включає розробку національних стандартів освіти, які включають обов'язкові курси та практики зі здоров'язбереження для майбутніх педагогів. Впровадження здоров'язберігаючих компонентів у державні освітні стандарти та моніторинг їх виконання в освітніх закладах сприятиме покращенню якості освіти та здоров'я студентів. Також корисно використовувати міжнародний досвід у галузі формування здоров'язберігаючої компетенції, адаптований до специфіки української системи освіти.

Для успішної реалізації цих рекомендацій важливо залучати експертів з галузі охорони здоров'я, що дозволить розширити знання студентів у галузі медицини, першої допомоги та профілактики захворювань. Організація спільних з лікарями, психологами та тренерами майстер-класів, лекцій та тренінгів спрямованих на розвиток практичних навичок турботи про здоров'я, а також проведення клінічних практик у медичних закладах допоможуть студентам



педагогічних вузів отримати необхідні знання та досвід для формування здоров'язберігаючої компетенції.

Зазначені рекомендації сприятимуть інтеграції принципів здоров'язбереження у процес підготовки майбутніх педагогів у контексті сучасних освітніх реформ в Україні та допоможуть підвищити рівень здоров'я студентів, а також покращити якість освіти загалом.

**Висновки.** В результаті дослідження було визначено ключові аспекти формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх педагогів в умовах сучасних освітніх реформ в Україні. Встановлено, що інтеграція здоров'язберігаючих технологій у професійну підготовку педагогів сприяє створенню безпечного та комфортного освітнього простору, зміцненню фізичного, психічного та соціального здоров'я як самих педагогів, так і їхніх учнів. Наголошено на важливості компетентнісного підходу, що включає розвиток у майбутніх педагогів практичних навичок, теоретичних знань та особистісних якостей, необхідних для впровадження принципів здорового способу життя. Також наголошено на необхідності модернізації освітніх програм, перепідготовки педагогів та впровадження інноваційних методів навчання для підвищення їх професійної компетентності.

### Список використаних джерел

1. Башавець Н. А. Здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця як основа його культури / Н. А. Башавець // Наука і освіта. - 2013. - № 1-2. - С. 120-122.
2. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2004. – С. 45–50.



3. Бобрицька В. І. Формування здоров'я молоді : актуалізація світового ретродосвіду в умовах сучасної університетської освіти : монографія / В. І. Бобрицька. – Полтава : ФОП Рибалка Д.Л., 2010. – 200 с.
4. Ващенко О.М., Задорожна А. А. Упровадження форм, методів та засобів здоров'язберезувальних освітніх технологій у навчально-виховний процес початкової школи. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4413/1/Ващенко%20О.pdf>
5. Заблоцька О. С. Реалізація компетентнісного підходу у вітчизняній освіті О. С. Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. -2009. -Вип. 43: Педагогічні науки. -С. 58-63.
6. Закон України "Про освіту". Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
7. Закон України "Про повну загальну середню освіту". Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст.226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
8. Концептуальні засади реформування середньої школи концепція нової української школи. Документ пройшов громадські обговорення і ухвалений рішенням Колегії МОН 27/10/2016. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
9. Локшина О. Європейські концепції професійної підготовки вчителів / О. Локшина // Збірник наукових праць [Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини]. - 2011. - Вип. 2. - С. 204-210.
10. Мельничук Л. Б. Формування професійної культури майбутніх учителів початкової школи / Л. Б. Мельничук, В. М. Трофимчук // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. - 2014. - Вип. 2. - С. 138-145.
11. Муқан Н. В. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади [Текст] : дис... канд. пед. наук:



13.00.04 / Муқан Наталія Василівна ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. - К., 2006. - 325 с.

12. Наказ від 09.01.2019 № 17 "Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#n14>

13. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola>

14. Овчарук В. В. Формування здоров'язберігаючої компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів засобами фізичного виховання [Текст] : дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.07 / Василь Володимирович Овчарук ; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Захищена 25.06.2019 ; затв. 23.02.2012. – Вінниця, 2019. – 291 с.

15. Пехота О., Любарська О. М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження сучасних педагогічних технологій. Неперервн. проф. освіта: теорія і практика. 2002. № 2.

16. Постанова від 21 лютого 2018 р. № 87 "Про затвердження Державного стандарту початкової освіти". URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>

17. Романишина Л. М., Кухарчук Т. А. Професійна адаптація майбутніх учителів до навчального процесу як науково-педагогічна проблема. Вісник Черкаського університету. Вип. № 10.2016. – с. 128-132.

18. Blumberg I. Mental «health» and mental «illness» / I. Blumberg // Hosp Commun. Psychiatry. – 1997. – Vol. 130. – № 3. – P. 229–239.

19. Kolb D. A. Experiential learning: Experience as the Source of Learning and Development / D. A. Kolb. – Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, 1984. – 248 p.